

DE ARCHITECTUUR VAN DE KERK, Door J.H. Klosters

Een kerkgebouw, dat jaar in jaar uit binnen zijn muren een groep mensen zal ontvangen voor de viering van den eeredienst, zal niet alleen een doelmatige, stemmige ruimte moeten bieden voor die godsdienst oefeningen, maar dient vóór alles de symbolische uitdrukking te zijn van de religieuze gedachte, die in deze groep mensen, in de gemeente leeft. Een gebouw, dat een sfeer schept, harmonieërend met deze religieuze gedachten, zal steeds meewerken tot verhooging van de werking van den eeredienst op het menschengemoed. Een disharmonieërend gebouw zal niet alleen altijd vreemd blijven aan de gemeente, maar op den langen duur ook een afbrekende invloed uitoefenen op haar godsdienstig leven.

De bouw van een kerk was ten allen tijde en is nog altijd een gewetensvolle zaak. Vooral nu er in den laatsten tijd bij haast alle gezindten, ook bij de vrijzinnigen, een drang bestaat tot uiting en vormgeving van hun geloofsleven, moet de bouweraar zich aan het hem opgedragen werk wijden met geheel zijn kunnen, zijn hart en ziel en bovendien met volstrekte eerlijkheid; want ieder onvolgroeid experiment zou hier een bespotting zijn van het hooge doel. Dit waren de grondgedachten voor den bouw van de nieuwe kerk voor de afd. Apeldoorn van den Ned. Prot. Bond. Dus een kerkgebouw. Geen vergaderruimte, waarvan men ook een bioscoop of een dancing zou kunnen maken, maar een gebouw met een sfeer, die de gedachten wegvoert van het dagelijksche leven en doet stijgen tot hooger plan.

Er zijn enkele oud-christelijke symbolen, die door eeuwenlange traditie nog voortleven in het hedendaagsch Protestantsch geloofsbewustzijn. Hiervan zijn enkele verwerkt in het bouwplan van de nieuwe kerk.

De kansel, vanwaar het Evangelie van Jezus wordt verkondigd, staat in het oosten, dat als symbool geldt van den dageraad en het de duisternis overwinnende licht. De ingang en de toren zijn, zooals ook bij de oude kerken, in het westen.

De grondgetallen van den bouw van de kerk zijn 3 en 4, terwijl de maatverhoudingen gevormd werden door de zoogenaamde sectio aurea, de gulden snede of goddelijke verhouding. Het getal 3 is symbool van het Heilige, het getal 4 symbool van de Goddelijke Openbaring. De hoofdvormen van het gebouw zijn vierhoeken (in de grondvlakken) en driehoeken (de dakvlakken). In de zijgevels vindt men, van buiten gezien, 4 maal een ramengroep van 3 ramen, gevolgd door 3 kleine ramen; naast den hoofdingang zijn aan weerszijden 3 ramen. Tusschen de kerk en de orgelgaanderij staan 3 bogen en alle deuren in het gebouw bestaan uit 3 paneelen.

Voor den leek dient er een nadere toelichting van de beteekenis van de gulden snede gegeven te worden. Dit is een maatverhouding ($5 : 8$ is niet geheel juist, maar benaderend en practisch het best bruikbaar), die reeds in de oudheid gebruikt werd bij alle kunstwerken, vooral in de bouwkunst, omdat zij de schoonste en evenwichtigste verhoudingen opleverde. In de Middeleeuwen meende men zelfs, dat deze goddelijke snede (sectio divina) reeds was toegepast bij de schepping van de wereld.

Wanneer wij de belangrijkste maatverhoudingen van het kerkgebouw nagaan, komen wij tot het volgende:

Grondvlak kerkruimte: $12 \text{ M.} \times 19.33 \text{ M.} = 5 : 8$.

Lengte-doorsnede kerkruimte: $14.30 \text{ M.} \times 23 \text{ M.} = 5 : 8$.

Zij-aanzicht van buiten: volgens de gulden snede zou het gebouw zonder een toren buiten de verhouding zijn. Uit aesthetisch oogpunt is het torentje dus absoluut noodig. Wij krijgen nu: hoogte van kerk en toren en lengte gebouw (met verwaarloozing van het portaal): $20 \text{ M.} \times 32 \text{ M.} = 5 : 8$.

Voor-aanzicht van buiten: wanneer de lijnen van het dak worden doorgetrokken tot op het grondvlak, dan ontstaat een driehoek met een hoogte van 13.5 M. en een basis van 19.5 M. die tot elkaar staan in de verhouding $5 : 8$.

Het gebouw heeft aan de buitenmuren steunbeeren, die den zijdelingschen druk van de kappanten tegenhouden, aan het eigenlijke kerkgebouw een forscher karakter geven en tevens het muurvlak breken en rhythmisch verdeelen. In den voorgevel verricht het vooruitspringende en tot binnentreden noodende portaal deze functie.

In het voorportaal of den hoofdingang zijn aan weerszijden deuren naar de garderobes, vanwaar men direct naar de kerkruimte of naar de gaanderij kan gaan. De dubbele binnendeuren in den hoofdingang zijn bedoeld om geopend te worden voor het binnentreden bij feestelijke gelegenheden en om na afloop van den dienst het gebouw vlug en gemakkelijk te kunnen ontruimen. Daarvoor zijn ook de muurhoeken bij de dubbele deuren afgerond.

De eigenlijke kerkruimte heeft een houten bekapping, waarvan de constructie zóó is gemaakt, dat er stijging in zit. Deze gedachte van stijging komt ook tot uiting in de ramengroepen van drie smalle ramen, waarvan de middelste een weinig hooger is dan de twee andere en in het spits toeloopende muurvlak, waarin zij geplaatst zijn. Door dit laatste wordt tevens de kap gebroken en haar een speling van licht en donker gegeven.

De lichtopeningen zijn niet te laag in het muurvlak geplaatst om een niet te nuchter, maar een wat hoog licht in de kerk te krijgen, dat bovendien een mystieke tint krijgt door het gebrandschilderde glas in lood. Over de gebrandschilderde ramen, die een tweeledig doel hebben, n.l. een aesthetische en een symbolische, volgt hierna een uiteenzetting van Dr. C.J. Bleeker en den glasschilder H.G. Bokhorst.

De omgeving van den preekstoel is, door de kleinere ramen, wat van licht gespaard, dus zeer rustig van toon gehouden, zoodat de volle aandacht bij den spreker kan zijn, die, door een juiste bouw van het spreekgestoelte, voldoende belicht wordt door de groote ramen. De vloer van de geheele orgelgaanderij is van gewapend beton. Het boven den preekstoel vooruitstekend gedeelte doet dienst als klankbord, dat het geluid van den spreker weerkaatst en in de kerkruimte brengt.

De zitplaatsen zijn in drie groepen verdeeld, ieder van zes plaatsen breed en met aan weerszijden een ingang, zodat het hinderlijke opstaan om te laten passeren tot een minimum beperkt is. De kleur van de banken is niet te donker gehouden, opdat het bankencomplex niet te veel zou domineren. Het schilderwerk van de muren en de bekapping is rustig en warm van toon.

De kerkruimte wordt verwarmd door middel van heete lucht. Met dezelfde inrichting ter verwarming kan 's zomers de lucht in de kerk ververscht en verfrischt worden.

In het achterste gedeelte van het gebouw, dat in directe verbinding staat met de kerkruimte, bevinden zich de predikantskamer en het catechisatielokaal, terwijl op de tweede verdieping de bestuurskamer ligt. Voor de bezoekers van deze lokalen en voor hen, die in de kerk hun zitplaatsen in de buurt van den preekstoel hebben, is er een speciale zijingang, waar tevens de toiletten en een garderobe zijn geplaatst.

Voor een oordeel over de waarde van dit gebouw als kerk moet de architectuur zelf gezien worden, waartoe deze beknopte mededeelingen uitnoodigen.

Onze wensch is, dat de nieuwe kerk geslachten lang mag bestaan en dat zij in staat moge zijn datgene te schenken, wat wij in het begin van dit artikel omschreven als de bijdrage van een goed kerkgebouw tot den eeredienst Gods.